

SILENT VOICES

EN STUDIE OM ELEVERS DELAKTIGHET OCH LIKA VILLKORSARBETE

Britt-Inger Keisu & Björn Ahlström

britt-inger.keisu@umu.se

bjorn.ahlstrom@umu.se

UMEÅ UNIVERSITY

LGR11, LGY11 LÄRAREN SKA;

- svara för att alla elever ska få ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta ökar med stigande ålder och mognad.
- förbereda eleverna för delaktighet och ansvar och för dom rättigheter och dom skyldigheter som präglar ett demokratiskt samhälle.

NÄR SKA MIN ÅSIKT SPELA NÅGON ROLL?

EN STUDIE OM ELEVERS DELAKTIGHET OCH LIKA VILLKORSARBETE

Syftet med artikeln är att undersöka diskurser kring delaktighet och makt genom att sätta fokus på elevers erfarenheter av lika villkorsarbete i svenska grund- och gymnasieskolor

UNDERLAG FÖR DENNA ARTIKEL

- 10 fokusgruppintervjuer med elever från 4 skolor
- 2 skolor med elever från åk 9 och 2 skolor med elever från åk 3
- Totalt 43 elever (53% pojkar och 47% flickor)
- Sju könsblandade grupper, tre könshomogena (två tjejgrupper och en killgrupp)
- Metodfrågor och kön

TRE REPRESENTATIONER AV LIKA VILLKORSARBETE

- Lika villkorsarbete som engångshändelse
- Längtan efter inflytande
- Den (o)rättvisa läraren

LIKAVILLKORSARBETE SOM ENGÅNGSHÄNDELSE

- Likavillkorsarbete sker på temadag eller värdegrundsdag och mäts årligen via trubbiga verktyg såsom en enkät

Vi ser att;

Temat som tas upp på t.ex. värdegrundsdag anses av elever vara banala och utifrån de vuxnas perspektiv

Enkät och studiedag/föreläsning upplevs vara alibi-verksamhet för värdegrundsarbete (jfr lärares svar)

Elever känner sig fränkopplade från enkäterna

FORTS...

Vi ser att;

- Enkäter anses vara för långa. Bättre om de var kortare och gjordes vid flera tillfällen
- Enkäter delas ut vid slutet av en lektion
- Ingen orkar ta dem på allvar
- Elever upplever att de vuxna menar att det är viktigare att göra enkäten än att arbeta med enkätens resultat

CITAT AV ELEVER

IP: Ja, jag kan ju känna såhär att, jamen när det kom till det här värdegrundsdag och allting, det här, det känns som att, ”Ja, nu ska vi få det här gjort”. Jag vet inte om det är bara jag som har fått den känslan, att ”Nu har vi... nu har vi... klarat det här, nu kan vi gå vidare”. Det känns lite så.

CITAT AV ELEVER

I: Eh... i vilka sammanhang är ni som elever inblandade i likabehandlingsarbetet?

IP: Alltså, det... det jag skulle vilja sammanfatta det med, det är ju att gå på ett par föreläsningar och fylla i en enkät. Det är ju typ det vi gör.

LÄNGTAN EFTER INFLYTANDE

- Elever längtar efter inflytande i likavillkorsfrågor

Vi ser att;

Elever vill få sin röst hörd och säger; ”vi har aldrig pratat så här förut” (om fokusgruppintervjun med oss)

Elever vill dela erfarenheter med varandra

Elever vill diskutera normer, värdegrunds- och lika behandlingsfrågor med varandra och vuxna

Elever vill prioritera frågor om jämställdhet och jämlikhet

Att de själva har ett försprång i relation till lärare

CITAT AV ELEVER

IP: Ja. Det känns som att dom aldrig, liksom... faktiskt, har brytt sig om våra åsikter. Eller, det är klart att det är vissa enskilda lärare som verkligen bryr sig om oss. Men att i helhet är det som bara... ”Jaha, det är nån som klagat”, bara... ”Varför klagat ni?”. Jamen alltså, lite mer att vi inte ska klaga, att liksom, vi är i Sverige, vi har det bra, vi... vi har mat på bordet och hej och hå, men... ja, vi vill ju få ut mer av det.

I: Mm. Förstår det.

IP: Det är inte svårt att fixa.

ELEVER GER UTTRYCK FÖR ATT NÄR DE BERÄTTAR OM KRÄNKNING FÖR VUXEN BLIR DE INTE TAGEN PÅ ALLVAR. DET ÄR FÖRST NÄR SKOLANS RYKTE/VARUMÄRKE HOTAS DE VUXNA BÖRJAR AGERA;

Elev 1: Det är först när skolan riskerar få dåligt rykte som de gör något. Det känns inte bra

Elev 2: Mm.

Elev 1: Och jag bara, ”när ska min åsikt spela någon roll?”

Elev 3: Mm.

Elev 1: Eller är det först när någon som är känd eller har inflytande twittrar eller säger något om skolan som de bryr sig. Måste det gå så långt innan de bryr sig vad vi tycker. Det är ju sjukt.

DEN (O)RÄTTVISA LÄRAREN

- Skillnader i upplevelse av lärares engagemang och kunskap är stora mellan skolor men också inom samma skola.

Vi ser att;

Elever känner sig överlag trygga, dock ej alltid sedda

Elever beskriver att många lärare inte är engagerade i dessa frågor, elever refererar dock till enstaka lärare som någon de har förtroende för och kan vända sig till

Variationer i grad av respekt mellan lärare och elever

Vi ser kränkningar och trakasserier mellan elever och mellan vuxna och elever

Elever upplever att lärare ej tar dom på allvar och banaliserar utsagor om kränkningar, trakasserier

FORTS...

Vi ser att;

- Lärare är lojala mot varandra och inte mot eleverna
- Icke konsekventa lärare (säger till ibland men blundar oftast när kränkningar sker via icke acceptabelt språkbruk)
- De upplever skillnader mellan lärare med olika ämnesbakgrund
- Elever har förståelse för och förklarar att många lärare inte har kunskap eller förmåga (pedagogisk) kring dessa frågor
- Ansvar för värdegrundsarbete och likabehandlingsarbete överlämnas/övertas ofta till en person med kunskap/intresse

CITAT AV ELEVER

Jag tror inte det handlar om att dom är onda, jag tror bara att dom inte riktigt bryr sig

Det är ingen idé

Det tystas ned

CITAT AV ELEVER

IP: Mm. Men det är ju våran... engelska, före detta engelskalärare som alltid skulle komma in och bara, ”Uh... vad har ni gjort i helgen? Har ni supit skallen av er eller?” och grejen är att hälften av... alltså klassen, tycker att han är ascool nu, för att han håller på sådär.

IP: Mm.

IP: Och kommer in varenda gång och bara, ”Ah, alltså... jamen...”.

IP: ”Har ni fått nå tjejer eller?”

IP: Ja, och typ sånt där. Och det är såhär... det är fortfarande att han är den sköna läraren.

CITAT AV ELEVER

IP: Men det har jag också tänkt, det här med... att det känns lite som att... jamen... ja, några... vissa lärare som snackar väldigt mycket med... alltså, sina kompisar, eller alltså som är också lärare.

IP: Sina kollegor.

IP: Ja. Eh... och man kanske säger nåt i förtroende och man kanske vill klargöra det här, alltså... reda ut det liksom, jamen kanske på ett möte eller alltså... jamen alltså att det händer nånting, och sen istället så springer den och säger, "Ah, hon har sagt det här", eh, och sen får man istället då skit från den läraren, för då har man ändå lektioner med den och då får man ju istället, liksom... jamen alltså då... det enda som har hänt då är att vi har berättat vad vi känner och sen har det spridit sig till den läraren och sen så...

IP: Mm.

IP: ...tycker den sämre om en på lektionerna.

IP: Det håller jag verkligen med om. För att det är också såhär en av anledningarna till att man inte vågar berätta, för man bara, "Den här läraren ska jag ha i liksom ett, två eller tre år till".

CITAT AV ELEVER

IP: Och det är kul att diskutera om sånt. Man får lära sig mycket.

I: Och det går att ha olika åsikter också?

IP: Ja.

I: Så att det inte blir såhär om man har en annorlunda åsikt, att man bara ”Uh, varför tycker du så?”

IP: Alltså jag tror att vi... alla respekterar allas åsikter och perspektiv av saker.

IP: Men... eller våran svenskalärare, hon är noga med att... eller, det var en i klassen när vi s... vi pratade om att det finns tjejer, killar och... alltså, icke-binära. Och då var det en som skrev ut... eller sa typ: ”Det finns bara två kön”. Och då sa hon att: ”Det kan finnas folk här inne som inte känner sig bekväm, som varken kvinna eller man. Och då kan den ta väldigt illa upp av att du säger nåt sånt där”. Så man får inte säga nånting som kan skada nån annan, men annars får man... alltså tycka och tänka vad man vill, så länge man inte, skadar nån annan.

IP: Jag antar det är det dom typ försöker att inspirera oss till, lite, i skolan. Att våga ha en egen åsikt och inte bara följa strömmen eller vad man säger.

TRE DISKURSER AV MAKT OCH DELAKTIGHET

1. Normativa hinder för delaktighet
2. Organiserade hinder för delaktighet
3. Delvis delaktighet

TRE DISKURSER AV DELAKTIGHET

1. Normativa hinder för delaktighet

– När lärare först och främst är lojala med varandra och när de värnar lärarkollektivet blir konsekvensen att lojaliteten gentemot elever riskerar underordnas. Elevers erfarenheter av kränkningar eller trakasserier trivialiseras av de vuxna. Att vissa lärare inte ser eller ens försöker integrera lika villkorsfrågor i sin undervisning kan tolkas som ett motstånd. Dessa normer riskerar att tysta elevers röster. Vidare förklarar detta varför elever inte vänder sig till de vuxna för att få stöd.

TRE DISKURSER AV DELAKTIGHET

2. Organiserade hinder för delaktighet

– Maktrelationen mellan läraren (som ledare) och eleven (som följare) är norm. Makten som lärare utgår dels från en professionell relation där den ena ska lära ut och den andra ska läras upp. Men också från den maktskillnad som finns i relationen mellan vuxen och ungdom. Det saknas struktur och kultur på skolor för elevers möjlighet till reell delaktighet och inflytande i lika villkorsfrågor. Strukturen bygger på lika villkorsarbete, som en engångshändelse och ett engagemang där eldsjälar överpresterar. Övriga tillåts underprestera. Dessa normer fungerar som gatekeepers för elevers möjlighet till delaktighet.

TRE DISKURSER AV DELAKTIGHET

3. Delvis delaktighet

– Här finns en öppning och en möjlighet (jfr med ”normativa hinder för delaktighet” och ”organiserade hinder för delaktighet”). Elever har viss delaktighet i lika villkorsarbetet via värdegrundsdagar, temadagar, enkäter men högre grad av delaktighet sker via engagerade vuxna på skolorna. Elevers reella delaktighet är därför endast möjlig genom nyckelaktörer på skolorna. Ofta eldsjälar. Dessa personer blir dessutom ofta skolors alibi i lika villkorsarbetet. Skolorna tar därmed inte ett helhetsgrepp om det främjande, förebyggande och åtgärdande arbetet. Dessa normer leder till en passiv och fragmenterad kultur vilket i sin tur får som konsekvens att de ojämlika maktrelationerna inte utmanas. De engagemang som finns kan dock användas som hävstång för förändring av delaktighet och inflytande.

“SCHOOL PEOPLE ARE IN THE BUSINESS OF GROWTH” (BRASOF AND CUMINGS - MANSFIELD 2018)

- Med utgångspunkt i våra resultat är det tydligt att elevers delaktighet bör uppmärksammas för att ge dem **en röst** som annars riskerar att förbli tyst.
- Detta är viktigt, inte bara för att det står i våra styrande dokument, utan främst för att det är viktigt när man **fostrar** unga vuxna att bli medborgare i ett demokratiskt samhälle.
- Det handlar inte bara om de rättigheter eleverna har utan också om att eleverna besitter värdefulla **kunskaper** om skolans och deras egen arbetsmiljö.

